

در دسترس است و از برخی، مانند فهرست «ثبت قدیم»، تنها نام و نشان باقی مانده است (حکیم ۱۳۹۰: ۲۷-۴۴). یکی از کامل‌ترین این فهراس، فهرست شیخ اسماعیل شیخ‌المشایخ امیر معزی (۱۳۶۰-۱۲۷۹ق/۱۹۴۱-۱۸۶۲م)، کتابدار کتابخانه از ۱۳۲۸ق (۱۹۱۰م) تا اوایل پهلوی است.^۳ این فهرست بین سال‌های ۱۳۲۸-۱۳۳۸ق (۱۹۱۰-۱۹۲۰م) در دو نسخه تهیه شده، که یکی به شماره ۱۲ در کتابخانه گلستان محفوظ است و دیگری جزء ماترک شیخ‌المشایخ بوده که اکنون به شماره ۲۱۵۶۴ در کتابخانه مجلس قرار دارد.^۴ هر دو نسخه در ابعاد ۱۹/۵×۱۱/۵ س.م. هستند و کاملاً به هم شباهت دارند؛ تنها تفاوت در آن است که نسخه کتابخانه گلستان ۵۲ فرد بیشتر از نسخه مجلس دارد. در واقع نسخه مجلس، دارای ۶۲۵ فرد، در توصیف ۱۲۲۴۹ نسخه خطی و نسخه کتابخانه گلستان، دارای ۶۷۷ فرد، در توصیف ۱۲۵۲۶ نسخه خطی است. علاوه بر این، نسخه مجلس از صفحه ۱۰۱ تا ۱۱۰ افتادگی دارد (حکیم ۱۳۹۰: ۴۵-۴۹).

یکی از نسخ در خور توجه و مهم، که در فهرست محفوظ در کتابخانه مجلس معرفی نشده، ولی در این ۵۲ فرد نسخه محفوظ در کاخ گلستان ذکر گردیده، نسخه خطی و مصور هزار و یک شب، از ارزنده‌ترین نسخ خطی فارسی در سراسر دنیا است (آتابای ۱۳۵۵ الف: ۵۴۲-۵۴۶؛ بوذری ۱۳۹۳: ۱۶۰-۲۷۵).

بر اساس سایت آقا بزرگ و فهرستواره دست‌نوشته‌های ایران (درایتی ۱۳۸۹: ۱۱۴/۲، ۱۱۸۲/۱۰)، نسخه‌های غیرمصور دیگر این متن به شرح زیر هستند: الف لیله و لیله، [ج ۱، ۱۷۹ برگ، ۵/۳۳×۱۹/۵ س، ۳۰ سطر]، محل نگهداری: کتابخانه مجلس، تهران، ۲۲۶۶۵ (صدرایی خونی ۱۳۷۶: ۲۵/۸۷-۸۵)؛ الف لیله و لیله، [ج ۱، ۵۱۲ صفحه، ۲۱/۵×۳۵/۵ س، ۲۸ سطر]، محل نگهداری: کتابخانه مجلس، تهران، ۵۴۱۴ (حائری ۱۳۵۷: ۱۲/۲۱)؛ الف لیله و لیله، [ج ۲، ۵۰۴ صفحه، ۲۱/۵×۳۵ س، ۳۸ سطر، کاتب: محمد کاظم بن محمد امین سرابی]، ۱۲۶۱ق/کتابخانه سلطنتی.

۳. دلیل کامل بودن این فهرست، آنکه تکمله‌ای بر فهراس پیشین است که در هر دوره توسط امین‌اموال‌های جدید کامل شده بود. از سوی دیگر، بعد از سرقت لسان‌الدوله، تصمیم بر آن شد که فهرست کامل و دقیقی از موجودی کتابخانه تدوین شود که پس از آن ردیابی نسخه‌ها امکان‌پذیر باشد؛ بنابراین، این فهرست براساس فهراس پیشین و افزوده‌های فراوان آماده شده است.

۴. این نسخه به کوشش محمدحسین حکیم و از سوی کتابخانه مجلس به صورت نسخه‌برگردان منتشر شده است.

نسخه هزار و یک شب

کتابخانه کاخ گلستان

در فهرست شیخ‌المشایخ معزی

علی بوذری

دانشجوی دکتری پژوهش هنر، دانشگاه هنر اصفهان
ali_boozari@hotmail.com

کتابخانه کاخ گلستان یکی از بااهمیت‌ترین کتابخانه‌های خطی ایران است؛ چرا که هسته اصلی این کتابخانه از تجميع کتاب‌های شاهوار، که در کتابخانه‌های سلاطین صفوی و گورکانی بوده، تشکیل شده و همچنین کتابخانه مذکور، پس از تشکیل در زمان فتح‌علی شاه قاجار (حک: ۱۲۷۵-۱۲۱۲ق/۱۹۰۷-۱۸۹۷م)، به دست جانشینان او، خاصه ناصرالدین شاه (حک: ۱۳۱۴-۱۲۶۴ق/۱۸۹۶-۱۸۴۸م)، تکمیل و تقویت شده است. در سال‌های ۱۳۱۵-۱۳۲۵ق/۱۹۰۷-۱۸۹۷م، در زمان تصدی میرزا علی لسان‌الدوله (۱۲۷۸-۱۳۳۸ق/۱۸۶۲-۱۹۲۰م؟) (بامداد ۱۳۵۱-۱۳۴۷: ۲/۳۸۵-۳۸۶)، به عنوان رئیس کتابخانه مذکور در سال‌های ۱۳۲۴-۱۳۱۴ق (-۱۸۹۶-۱۹۰۶م)، بسیاری از نسخه‌های فاخر این کتابخانه به سرقت رفت، و برخی کامل و برخی مثله شده، از ایران خارج شد یا در ایران به فروش رسید (قاضیها ۱۳۹۰: کیانفر ۱۳۸۳؛ نصیری مقدم ۱۳۸۳؛ بهزادی ۱۳۸۹). در سال‌های ۱۳۱۳-۱۳۱۷ش (-۱۹۳۴-۱۹۳۸م)، نیز برخی کتب خطی و غالب کتب چاپی،^۱ برای تجهیز بخش خطی کتابخانه تازه تأسیس ملی، به آنجا انتقال یافت، با این همه کتابخانه گلستان همچنان اهمیت خود را حفظ کرده است.

تاکنون شانزده فهرست کامل یا گزیده، از کتاب‌های خطی

کتابخانه گلستان شناسایی شده که برخی مانند فهرست آتابای^۲

۱. آتابای تعداد این کتاب‌ها را چهارده هزار جلد می‌داند.

۲. آتابای، بدری، ۱۳۵۱-۱۳۵۶، فهرست کتاب‌های خطی کتابخانه سلطنتی، تهران:

نیشابوری]، محل نگهداری: برلین کتابخانه عمومی (مارزلف ۲۰۰۵: ۲۷۵-۲۹۳).

نسخه خطی هزار و یک شب کتابخانه گلستان، از یک سو تنها نسخه خطی مصور ترجمه فارسی کتاب الف لیلة و لیلة عربی است و از سوی دیگر، پرنگاره ترین نسخه خطی فارسی به شمار می رود. شمارش دقیق نگاره های این نسخه نشان می دهد که دارای ۳۶۵۵ نگاره در قالب ۱۱۳۶ برگ دورو است. علاوه بر این آخرین نسخه مصور خطی تولید شده در بارهای ایران است.

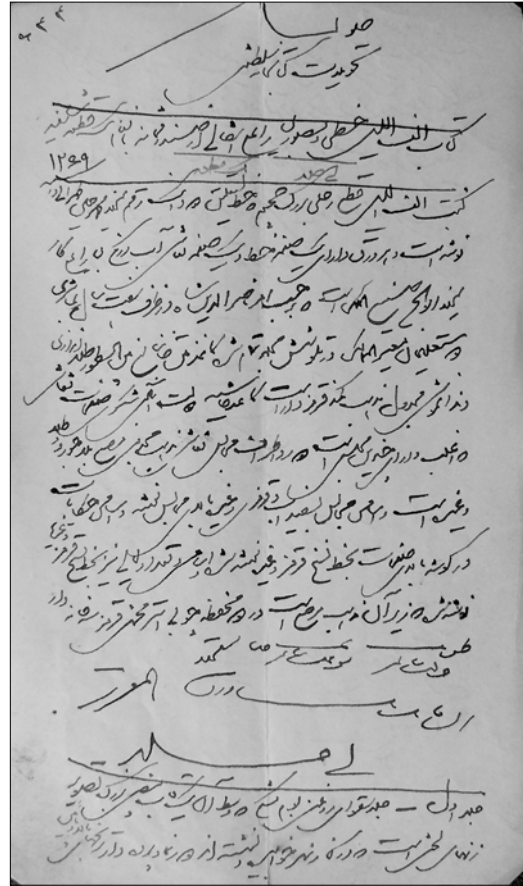
نخستین بار، کتاب هزار و یک شب در ایران به دستور بهمن میرزا، حاکم آذربایجان و فرزند چهارم عباس میرزا، (۱۲۲۵-۱۳۰۱ ق/ ۱۸۸۴-۱۸۱۱ م) (بامداد ۱۳۴۷-۱۳۵۱: ۱۰/۱۹۵-۱۹۸) به دست میرزا عبداللطیف تسوجی تبریزی (د ۱۲۹۷ ق/ ۱۸۸۰ م) (بامداد ۱۳۴۷-۱۳۵۱: ۲/۲۷۶) از نسخه بولاق مصر (منتشره به سال ۱۲۵۱ ق/ ۱۸۳۵ م) ترجمه شد و میرزا محمدعلی اصفهانی (۱۲۲۸-۱۲۸۵ ق/ ۱۸۶۹-۱۸۱۳ م)، ملقب به شمس الشعرا، متخلص به سروش (همای ۱۳۲۷) به فراخور متن اشعاری سرود و یا از اشعار شعرای بزرگ به کتاب افزود (هزار و یک شب، ۱۲۶۱ ق، مقدمه). این ترجمه بین سال های ۱۲۵۹ و ۱۲۶۰ ق (۱۸۴۴ و ۱۸۴۵ م) آماده و در ۲۳ شوال ۱۲۶۱ ق (۲۵ اکتبر ۱۸۴۵ م) در دو جلد در تبریز به شیوه چاپ سنگی منتشر شد.

ناصرالدین شاه قاجار پس از رسیدن به سلطنت دستور داد نسخه ای مصور از هزار و یک شب از روی ترجمه و چاپ پیشگفته تدوین شود. این مجموعه نفیس و بی نظیر به مباشرت حسینعلی خان معیرالممالک (د ۱۲۷۴ ق/ ۱۸۵۷ م) (بامداد ۱۳۴۷-۱۳۵۱: ۶/۹۳-۹۴) در مجمع الصنایع ناصر (یوسفی فر ۱۳۹۰: ۴۲-۶۴) فراهم آمده است. نسخه شناسی این نسخه به شرح زیر است:

الف لیلة و لیلة. پایان تحریر: ۱۲۶۹ ق (۱۸۵۲ م)؛ پایان مصورسازی: ۱۲۷۶ ق (۱۸۵۹ م)؛ ۲۲۸۰ صفحه (۱۱۴۲ صفحه

۱. برای نخستین بار محمدجعفر محجوب این تئوری را مطرح کرد و مارزلف، با مقایسه دو نسخه موجود، بولاق و کلکته ۲ (۱۲۵۵-۱۲۵۸ ق/ ۱۸۳۹-۱۸۴۲ م)، با ترجمه تسوجی، این تئوری را اثبات می کند (برای اطلاعات بیشتر ر.ک: محجوب ۱۳۳۹: ۲۰۵-۲۰۰).

۲. در نسخه خطی مورد بررسی نام بهمن میرزا، عمو و رقیب ناصرالدین شاه در سلطنت، حذف شده و به جای آن نام ناصرالدین شاه آمده است.

۱۸۴۶ م، محل نگهداری: کتابخانه مجلس، تهران، ۵۴۱۹ (همانجا)؛ ترجمه الف لیلة و لیلة، [۴۰۰ برگ]، ۱۲۴۱ ق/ ۱۸۲۶ م، محل نگهداری: مکتبه شیخ الاسلام عارف حکمة، مدینه، ۳۱۶ (دانش پژوه ۱۳۴۶: ۴۷۵)؛ الف لیلة و لیلة، محل نگهداری: کتابخانه دانشگاه هاروارد، ماساچوست، (دانش پژوه و افشار ۱۳۵۸: ۳۸۷)؛ الف لیلة و لیلة، [۵۵۳ صفحه]، محل نگهداری: کتابخانه فاضل خوانساری، خوانسار (حسینی اشکوری ۱۳۸۰: ۴۲۰)؛ دلیله محتاله، محل نگهداری: نسخ خطی فارسی انجمن پادشاهی آسیایی، لندن (دانش پژوه ۱۳۴۶: ۶۸۱). همچنین مارزلف به دو نسخه دیگر اشاره می کند که در کتابخانه عمومی شرقی بانکی پور و کتابخانه عمومی برلین قرار دارد که گویا ترجمه فارسی دیگری از متن عربی است. مشخصات نسخ به شرح زیر است: [۱۲۱ برگ، حامی: احمدبن احمد بلگرامی]، ۱۲۵۱ ق/ ۱۸۳۶ م، محل نگهداری: هند، کتابخانه عمومی شرقی بانکی پور؛ [۱۱۸ برگ، مترجم: میرزا زین العابدین

ویژگی‌های جلد‌های لاک‌ی شرح داده شده است.^۱ بازخوانی ثبت هزار و یک شب در این فهرست چنین است:

[۶۴۴] صورت تحویلات کتابخانه سلطنتی کتاب الف اللیل خطی و مصور بسیار اعلی، انتقالی از صندوقخانه، به انضمام یک قطعه شلفیه.^۲ شش جلد، یک قطعه.

کتاب الف اللیل قطع رحلی بزرگ حجیم، که [به] خط نستعلیق دودانگ، رقم میرزا محمدحسین طهرانی، در سنه ۱۲۶۹ نوشته [شده] است و هر ورق دارای یک صفحه خط و یک صفحه نقاشی آب‌ورنگی بسیار اعلی کار میرزا ابوالحسن صنیع‌الملک است که بر حسب امر ناصرالدین شاه در ظرف هفت سال به مباشری دوستعلی خان معیرالممالک در تلوشش مجلد تمام شده. کاغذ متن خانبالغ، بین السطور طلااندازی دندان موشی، مذهب مجداول کمندقرمزدار است. کاغذ حاشیه دولت‌آبادی شکری، صفحات نقاشی که اغلب دارای چندین مجلس است، دورو، اطراف مجالس نقاشی، مجداول مذهب مرصع به لاجورد و طلا و غیره است و اسامی مجالس، به سفیدآب و قرمزی و غیره [در] بالای مجالس نوشته و اسامی حکایات، در گوشه بالای صفحات، به خط نسخ قرمز و غیره نوشته شده و اسامی و تعداد لیالی نیز به خط نسخ قرمز و غیره نوشته شده که زیر آن مذهب مرصع است. در دو محفظه چوبی آستر مخمل قرمز سه‌خانه‌دار.

طول: ۴۵ سانتیمتر، عرض: ۲۶ سانتیمتر، ۱۱۳۳ ورق، المقرر: شش جلد:

جلد اول: [بیرون] جلد، مقوای روغنی بوم‌مشکی که وسط آن [در] یک قاب بیضی بزرگ، تصویر زن‌های لخت است که در کنار نهر خوابیده و نشسته‌اند [با] دورنما و پرده‌دار، [در] ترنج‌های بالا و پایین، [۶۴۴پ] گرفتگیر شیر و اژدها و [در] بقیه اطراف بیضی، وسط، گل و بوته گلسترخی اعلی، حاشیه،

۱. از آقای محمدحسین حکیم بسیار سپاسگزارم که مفردات این نسخه را در اختیارم قرار دادند.

۲. این قطعه اکنون به نسخه ملحق نیست. در انتهای ثبت هزار و یک شب در فهرست مورد بررسی، در توصیف این قطعه آمده است: صفحه نقاشی شلفیه که تصویر یک زن و چند نفر مرد که به او پیوسته‌اند و دو نفر دیگر که در حال وطی‌اند [که] آب و رنگی ساخته شده است. حاشیه مجداول مذهب کمنددار. نمره ۱۲۳۷۳، یک قطعه.

متن و ۱۱۳۴ صفحه تصویر و ۴ صفحه بیاض؛ ابعاد: ۳۰×۴۵۰م، ابعاد نوشتار: ۱۸۰×۳۲۰م؛ ۳۰ سطر؛ کاتب محمدحسین کاتب السلطان تهرانی؛ نقاش: میرزا ابوالحسن غفاری ملقب به صنیع‌الملک (کریم‌زاده تبریزی ۱۳۶۹: ۲۳/۱-۳۴؛ ذکاء ۱۳۸۲)، و شاگردان؛ مذهب: غلامعلی مذهب‌باشی میرزا احمد مذهب؛ جلدساز: میرزا جانی جلدساز؛ صحاف: میرزا یوسف صحاف. محل نگهداری: تهران، کاخ گلستان. شماره‌بازیابی: ۲۲۴۰، ۲۲۴۱، ۲۲۴۲، ۲۲۴۳، ۲۲۴۴ و ۶۷۹. کل صفحات متن و حاشیه، کاغذ متن خانبالغ شکری، کاغذ حاشیه فرنگی نخودی، بین سطور طلااندازی جدول و کمند زرین‌دار، عنوان هر شب به خط رقاع کتابت عالی در سرسخن‌های مذهب در متن و عنوان حکایات به همان خط به مرکب الوان در گوشه چپ بالای حاشیه نوشته شده است. خط مجداول نستعلیق کتابت و بقیه مجلدات نستعلیق نیم‌دودانگ است (آتابای ۱۳۵۵: ۱۳۷۵-۱۳۹۲). در هر صفحه مصور از سه تاشش مجلس تصویر آبرنگ عالی نقاشی و حاشیه آن تذهیب و ترصیع شده و در کل بیش از ۳۶۵۵ نگاره دارد. تعداد صفحات نگاره و متن در کل شش مجلد هزار و یک شب بدین شرح است: جلد اول: ۲۱۸ صفحه متن و ۲۱۴ صفحه نگاره (شامل ۶۶۲ نگاره)؛ جلد دوم: ۱۷۰ صفحه متن و ۱۷۰ صفحه نگاره (شامل ۵۳۱ نگاره)؛ جلد سوم: ۲۰۸ صفحه متن و ۲۰۴ صفحه نگاره (شامل ۶۱۵ نگاره)؛ جلد چهارم: ۱۶۰ صفحه متن و ۱۶۰ صفحه نگاره (شامل ۴۹۶ نگاره)؛ جلد پنجم: ۲۱۸ صفحه متن و ۲۲۰ صفحه نگاره (شامل ۶۴۵ نگاره)؛ جلد ششم: ۱۶۸ صفحه متن و ۱۶۸ صفحه نگاره (شامل ۵۰۶ نگاره) (بوزری ۱۳۹۳: ۱۶۰-۲۷۵).

آغاز مجلد اول: خجسته‌نوائی که هزاردستان زبان بر اغصان جان بدان ترنم نماید و فرخ‌ترین داستان که طوطی شکرخای قلم بدور زبان بر آن تکلم کند ...

پایان مجلد ششم: ... تمامی رعیت و اهل مملکت را بناوخت و در دولت و نعمت و عیش و شادی همی زیستند تا اینکه هادم اللذات و مفرق جماعات بر ایشان بیامد. سبجان من لایموت.

در فهرست شیخ المشایخ معزی، در ابتدا به شکل اجمالی، به نسخه‌شناسی اشاره شده و سپس با جزئیات بیشتری

بوم‌کشی مذهب، که اشعار به خط نستعلیق سفید نوشته شده. اندرون جلد، بوم قرمز مذهب لچک موی که وسط، یک ترنج بوم آبی گل و بوته، [و در] بالا و پایین، دو ترنج بوم زرد گل ریزه است که اطراف آن‌ها شاخ گوزن [و] وسط، گل ریزه است.^۱ دیباچه، ورق اول، سرلوح و حواشی، مجدول مرصع مذهب است و ورق دوم در سرصفحات، دو ترنج لاجوردی است که اسم ناصرالدین شاه، به طلا نوشته شده است.

۲۱۳ ورق، ۴۲۶ صفحه، المقرر: خط: ۲۱۳ صفحه، مجالس نقاشی: ۲۱۳ صفحه.^۲ نمره ۱۲۳۶۷،^۳ المقرر یک جلد.

[۶۴۵] صورت تحویلات کتابخانه سلطنتی

کتاب الف اللیل، انتقالی از صندوقخانه

جلد دوم: [بیرون] جلد، مقوای روغنی نقاشی بوم طلایی که وسط آن، ترنج بزرگ مصور به تصویر دو شیر که تاجی را در وسط گرفته‌اند و بالا و پایین ترنج، ترنج‌های کوچکی است که وسط آن‌ها دورنما سازی شده. اطراف، گل و بوته اسلیمی، حاشیه، مذهب، درون، بوم قرمز مذهب، وسط، بوم کشی سبز، که اشعار نستعلیق را با خط سفید نوشته‌اند. اندرون [جلد]، بوم قرمز مذهب لچک سازی شده. حاشیه، بوم مشکی گل ریزه. ۱۷۰ ورق، ۲۴۰ صفحه، المقرر: خط: ۱۷۰ صفحه، مجالس نقاشی: ۱۷۰ صفحه. نمره ۱۲۳۶۸،^۴ یک جلد.

جلد سوم: [بیرون] جلد، مقوای روغنی نقاشی، مصور به دو مجلس تصویر شکارگاه ناصرالدین شاه و میرزا آقا خان صدر اعظم، حواشی، مذهب، درون، قرمز، وسط، سبز، که به خط نستعلیق سفید اشعار [را] نوشته‌اند. اندرون [جلد]، بوم قرمز مذهب لچک موی که ترنج و نیم‌ترنج و لچکی‌ها اسلیمی سازی [شده]، زمینه، الوان گل ریزه است.^۵

۲۳۰ ورق، [۶۴۵] ۴۱۲ صفحه، المقرر: خط، به ضمیمه چهار صفحه که به جهت سرلوح سازی گذارده‌اند و بیاض است: ۲۰۸ صفحه، مجالس نقاشی: ۲۰۴ صفحه.^۶ نمره ۱۲۳۶۹، یک جلد.

جلد چهارم: [بیرون] جلد، مقوای روغنی نقاشی که متن آن تصویر تختی است که یک مرد و یک زن نشسته و چند نفر زن‌های مطربه و یک نفر زنی که می‌رقصد و روی دیگر نیز مجلس تصویری شرح فوق است که زن‌های زیاد در رقص‌اند. حواشی، بوم مشکی مذهب که قاب‌های تصویر و گل و بوته و روی آن‌ها، نقش دور [نما]، وسط، یک ترنج به اسم ناصرالدین شاه، به طلا، رقم شده. اندرون جلد، بوم طلایی مذهب، که در

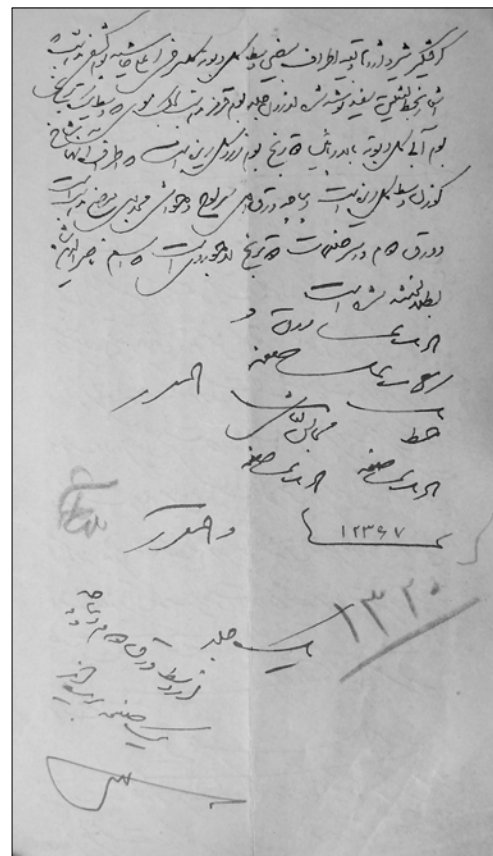
۵. شماره بازیابی کنونی: ۲۲۴۱.

۶. جلد جدا شده و امکان بررسی وجود ندارد. بنا به گفته آتابای (۱۳۵۵: ب: ۱۳۸۹) این بیت در روی جلد کتابت شده است:

هم از خامه میرزا جانی آمد
به جلدش ریاحین جنت مصور

۷. برگ نگاره‌ها بین صفحات شش و هفت و صفحات ۱۵۸ و ۱۵۹ در نسخه وجود ندارد. در کنار صفحه هفت و ۱۵۷، به ترتیب، این عبارات نوشته شده است: «این ورق اشتباه شده، انشاء الله عوض ساخته می‌شود» و «این ورق اشتباه شده، عوض ساخته می‌شود، انشاء الله». به همین دلیل، صفحات متن و نگاره تعداد یکسانی ندارند، ولی با استناد به نوشته فوق، نسخه کسری ندارد.

۸. شماره بازیابی کنونی: ۶۷۹.

از وسط ورق دوم دیباچه، یک صفحه بریده‌اند.^۴

۱. در حالت کنونی نسخه، جلد به نسخه متصل نیست و امکان بررسی وجود ندارد. بنا به گفته آتابای (۱۳۸۷: ب: ۱۳۵۵) این بیت روی جلد دیده می‌شود:

هم از مانوی خامه احمد آمد
به جلدش ریاحین مینو مصور

۲. صحیح ۲۱۸ صفحه متن و ۲۱۴ صفحه نگاره است.

۳. شماره بازیابی کنونی: ۲۲۴۲.

۴. نسخه افتادگی ندارد و دیباچه کامل است.

حوض آب و آدم و درخت و غیره است و بالای هر ترنج، دو ترنج کوچکی است که در آن‌ها، تصویر دوزن و دورنما است. اطراف، اسلیمی دهن‌اژدر [ی است] که میان آن‌ها، گل و بوته نقش شده، حاشیه دو خط بوم قرمز مذهب وسط بوم سبز که به قلم چهاردانگ خط نستعلیق با سفیدآب نوشته‌اند. اندرون جلد، بوم قرمز مذهب لچک‌سازی شده، حاشیه، بوم‌کشی گل‌ریزه.

۲۱۸ ورق، ۴۳۶ صفحه، المقرر: خط: ۲۱۸ صفحه، مجالس نقاشی: ۲۱۸ صفحه. نمره: ۱۲۳۷۱، المقرر یک جلد.

جلد ششم: [بیرون] جلد، مقوای روغنی بوم مشکی که در وسط، یک قاب بیضی وسط و سر و ته ترنج‌دار، هر یک شبیه سواری است که شیر بالدار و اژدهایی به سوار حمله کرده است، درخت و دورنما دار، اطراف، گل‌سرخ، ترنج و سر و ته، زمینه زرد گل و بوته، [۶۴۶ پ] حاشیه، مذهب، درون، بوم قرمز [و] وسط، بوم سبز، که روی آن، با سفیدآب [به] خط نستعلیق اشعار نوشته شده. اندرون [جلد]، بوم قرمز مذهب گل و برگی، که ترنج و نیم ترنج و لچکی اسلیمی دهن‌اژدر [ی] گل‌ریزه است.

۱۶۶ ورق، ۳۳۲ صفحه، المقرر: خط: ۱۶۶ صفحه، مجالس نقاشی: ۱۶۶ صفحه. نمره: ۱۲۳۷۲، المقرر یک جلد.

منابع

آتابای، بدری، ۱۳۵۵ الف، «کتابخانه سلطنتی ایران»، یغما، ش ۳۳۹، ص ۵۴۶-۵۴۲.

آتابای، بدری، ۱۳۵۵ ب، فهرست دیوان‌های خطی کتابخانه سلطنتی و کتاب هزار و یک شب، تهران: کتابخانه سلطنتی، ص ۱۳۷۵-۱۳۹۲.

بامداد، مهدی، ۱۳۴۷-۱۳۵۱، شرح حال رجال ایران در قرن ۱۲، ۱۳ و ۱۴، تهران: زوآر.

۳. صحیح ۲۱۸ صفحه متن و ۲۲۰ صفحه نگاره است.

۴. شماره بازیابی کنونی: ۲۲۴۳.

۵. جلد دیده نشد. آتابای (۱۳۵۵ ب: ۱۳۹۲) این بیت را از روی جلد ذکر می‌کند:

هم از خامه میرزا احمد آمد

به جلدش ریاحین جنت مصور

۶. صحیح ۱۶۸ صفحه متن و ۱۶۸ صفحه نگاره است.

۷. شماره بازیابی کنونی: ۲۲۴۴.

هر یک، یک قاب تصویر عمارت و دورنما است، حاشیه، بوم مشکی مذهب، عمل میرزا آقای نقاش^۱.

۱۶۰ ورق، ۳۲۰ صفحه، المقرر: خط: ۱۶۰ صفحه، مجالس

نقاشی: ۱۶۰ صفحه. نمره: ۱۲۳۷۰، المقرر یک جلد.

[۶۴۶ ر] صورت تحویلات کتابخانه سلطنتی

کتاب الف اللیل انتقالی از صندوقخانه

جلد پنجم: [بیرون] جلد، مقوای روغنی نقاشی بوم مشکی

که وسط، یک ترنج بزرگ است که وسط آن، تصویر عمارت و

۱. رقم جلد چنین است: پشت: «به دستگیری استاد الكل فی الكل، جان نثار درگاه جهان‌پناه، استاد آقا»، رو: «سمت اتمام پذیرفت. العبد غلامعلی. فی شهر جمادی الثانی سنه ۱۲۷۵».

۲. شماره بازیابی کنونی: ۲۲۴۰.

بوذری، علی، ۱۳۹۳، «نسخه خطی هزار و یک شب؛ نسخه‌شناسی و معرفی نگاره‌ها»، نامه بهارستان، دوره ۲، ش ۳، ص ۲۷۵-۱۶۰.

بهزادی، محمدرضا، ۱۳۸۹، «سرقت از کتابخانه سلطنتی، بازخوانی پرونده میرزا علی‌خان کتابدار (لسان‌الدوله)»، تاریخ معاصر ایران، بهار و تابستان ۱۳۸۹، ص ۵۳-۵۴.
حائری یزدی، عبدالحسین، ۱۳۵۷، فهرست کتابخانه مجلس شورای ملی، (ج ۲۱)، تهران: کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

حسینی اشکوری، صادق؛ حسینی اشکوری، جعفر، ۱۳۸۰، فهرست نسخه‌های عکسی مرکز احیای میراث اسلامی، قم: مرکز احیای میراث اسلامی.

دانش‌پژوه، محمدتقی، ۱۳۵۸، نشریه نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (ج ۹)، تهران: دانشگاه تهران.
دانش‌پژوه، محمدتقی؛ افشار، ایرج، ۱۳۴۶، نشریه نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (ج ۵)، تهران: دانشگاه تهران.

درایتی، مصطفی، ۱۳۸۹، فهرستواره دست‌نوشته‌های ایران (دنا)، تهران: کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

ذکاء، یحیی، ۱۳۸۲، زندگی و آثار صنیع‌الملک، ویرایش و تدوین سیروس پرهام، تهران: سازمان میراث فرهنگی و مرکز نشر دانشگاهی.

شیخ‌المشایخ امیر معزی، اسماعیل، ۱۳۹۱، فهرست کتابخانه سلطنتی ایران، تألیف شده در ۱۳۲۸-۱۳۳۸ق؛ نسخه‌برگردان دستنویس شماره ۲۴۵۶۴، با مقدمه سید محمدحسین حکیم، تهران: کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی و دانشگاه تهران.

صدرایی خوئی، علی، ۱۳۷۶، فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی (ج ۲۵)، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.

قاضیها، فاطمه، ۱۳۹۰، اسنادی از تازاج کتابخانه سلطنتی، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی.

کریم زاده تبریزی، محمدعلی، ۱۳۶۹، احوال و آثار نقاشان قدیم ایران و برخی از مشاهیر نگارگر هند و عثمانی (ج ۱)، لندن: سانتراپ، ص ۲۳-۳۴.

کیان فر، جمشید، ۱۳۸۳، «مرد ریگ فرهنگی (ماجرای سرقت

از کتابخانه سلطنتی بر اساس برخی از اسناد موجود در کتابخانه کاخ گلستان)»، نامه بهارستان، ش ۹-۱۰، بهار و زمستان ۱۳۸۳، ص ۲۷۵-۲۸۶.

محبوب، محمدجعفر، ۱۳۳۹، «داستان‌های عامیانه فارسی (۱۱)»، سخن، دوره ۱۱، ش ۲، ص ۲۰۵-۲۰۰.

نصیری مقدم، ناصر، ۱۳۸۳، «ماجرای دزدی از کتابخانه سلطنتی کاخ گلستان (تهران ۱۳۲۵ق)»، مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ش ۵۷، بهار ۱۳۸۳، ص ۱۷۸-۱۸۶.

همایی، جلال‌الدین، خرداد ۱۳۲۷، «سروش اصفهانی»، یغما، ش ۳، ص ۱۴-۱۳۳؛ تیر ۱۳۲۷، ش ۴، ص ۱۸۸-۱۸۶؛ مرداد ۱۳۲۷، ش ۵، ص ۲۰۴-۲۰۱؛ آبان ۱۳۲۷، ش ۸، ص ۳۴۷-۳۵۲ و آذر ۱۳۲۷، ش ۹، ص ۴۰۱-۳۹۸.

یوسفی فر، شهرام، ۱۳۹۰، «مجمع الصنایع (تجربه نوگرایی در مشاغل کارگاه‌های سلطنتی دوره قاجار)»، گنجینه اسناد، ش ۲۱، دوره ۳، ص ۶۴-۴۲.

Marzolph, Ulrich, 2005, "The Persian Nights: Links between the Arabian Nights and Iranian Culture", *Fabula*, Vol. 45, no. 3-4, pp. 275-293.

